

FRA TIRSTRUP FLYVEPLADS UNDER BESÆTTELSEN

AF P. MADSEN PEDERSEN

Den 9. april 1940 står uudslettelig præget i erindringen hos enhver, der har oplevet hin forsmædelsens dag. Jeg vågnede tidlig om morgenen ved en mærkelig og vedvarende summen som af flyvemaskiner. Jeg rejste mig, gik ud og blev vidne til en ustandselig strøm af flyvere, der ganske lavt passerede horisonten på den vestlige himmel, alle i retning mod nord.

Så var Danmark altså ikke længere frit, men undertvunget og prisgivet det tyske voldsherredømme, i sandhed den tungeste lod, der kunne overgå vort land.

Slag i slag fulgte nu alle de påbud og indskrænkninger, som den tyske værne-magt fandt det fornødent at udstede. Mørklægningen var noget af det, man følte sig mest besværet af, i hvert fald i den første tid. Jeg glemmer aldrig, hvordan stemningen greb mig, da jeg en af de første aftener var et ærinde i Stabrand, der nu henlå som en uddød by. Selv om alt var stille og tyst, vidste jeg, at der bag disse mørklagte vinduer fandtes mennesker, der som jeg var knuget af forholdene og trængte til at tale med lidelsesfæller. Jeg fik ingen talt med den aften, for mens jeg stod og betænkte mig på at gå ind et sted, drønedede en af de sorte dødningefugle hen over hovedet på mig, og stemningen var brudt. Jeg søgte hjem for at samle kræfter til morgendagens møje og nye genvordigheder.

Livet skulle jo gå sin gang, trods besættelsen og alt, hvad deraf fulgte. Lidt efter lidt vænnede man sig også til de fremmede soldater, der som helhed optrådte korrekt og hensynsfuldt — ikke læggende skjul på, at det ikke var med deres gode vilje, de befandt sig her i Danmark. — Forøvrigt mærkede man kun sjældent noget til soldaterne i de første krigsår her i Nødager sogn, derimod betydeligt mere i Feldballe, eftersom troppetransporterne foregik ad landevejen mellem Århus og Grenå. Nødager sogns beboere havde sandt at sige så småt lullet sig ind i den tankegang, at krigen ville få ende, uden at der skulle ske større omvæltninger her, og at man måtte slippe med de mindst mulige skrammer. — Pressens ensretning og dens fortien af alt, hvad der ikke passede i tyskerne favør, var man for længst fortrolig med. Det samme var tilfældet med radioen, som man ikke hørte mere end højst nødvendigt, derimod fulgte man med interesse den svenske radio og B.B.C.s daglige udsendelser, hvor man var sikker på at erholde besked om de virkelige forhold såvel hjemme som ude på krigsmarkerne.

Tiden gik. Rygterne svirrede, så snart der skete et og andet, som ikke måtte komme til offentlighedens kundskab herhjemme. Sabotagen blev efterhånden

organiseret af modstandsbevægelsen, også her på egnen, hvor man en tid foretog sprængning af ammunitionsladninger, som befordredes med Århus-Grenåtoget. Tyskernes desperation voksede selvsagt under den modstand, de kom ud for, og resultaterne heraf blev bl. a. jødeforfølgelserne samt deportationen af ca. 2000 politibetjente, som det ikke lykkedes at forsvinde. Ikke underligt, at

Parti fra Stabrand. 1946.

harmen herhjemme dag for dag voksede, alt imens man følte afmagten til at ryste alle de mange snærende bånd af sig, som man tid efter anden blev bundet med. Ikke så underligt, at man med længsel så hen til befrielsens dag, hvorfra den end skulle komme.

Så skete der noget, som man nok havde frygtet, men dog håbet at blive forskånet for. Hen på foråret i 1943 mærkedes det, at tyskernes aktivitet her på egnen voksede kendeligt. Gang på gang mødte man tyske militærbiler på såvel markveje som på selve færdselsvejene og ikke mindst ude omkring i plantagerne. Alle steder havde de travlt med at studere generalstabskort og undersøge landskabet gennem kikkerter, ivrigt gestikulerende. Dette her så jo ikke godt ud; thi så var der sikkert noget om rygterne, der gik ud på, at der skulle anlægges en flyveplads tværs over granskoven her på Stabrand marker. Man havde dog begyndt arbejdet mellem Tirstrup og Fuglslev, men arbejdet her var i den sidste tid blevet standset — efter forlydende, fordi man her ikke havde tilstrækkeligt med generatorbrænde til driften af bilerne.

Hen på efteråret blev der rejst en række fyrrestager skråt over grusmarkerne fra Tirstrup skel på Tronhjemsgårdens marker til sognevejen Feldballe-Kolind, omtrent der, hvor midterbanen kom til at ligge. Dermed var dette arbejde ind-

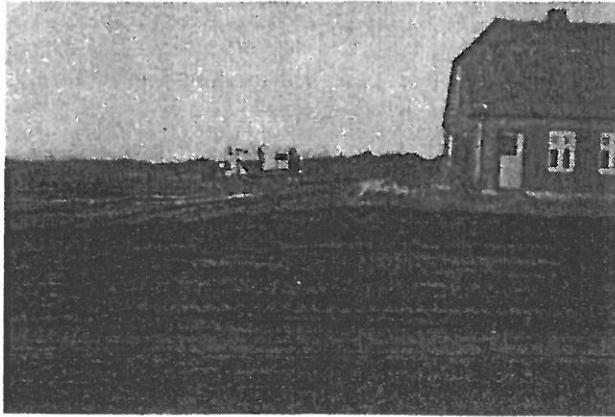
ledt, som skulle komme til at koste staten snesevis af millioner og som tør betegnes som et af de største svindelforetagender, der har set lyset i nutiden. Her gjaldt det nemlig om, hvem der var mest fræk og uden at blinke kunne stikke tyskerne de største løgne, når man skulle hæve sin ugeløn. Der kørtes som regel med hestespand, og hvad enten det var jord eller træstammer, der skulle flyttes, gjaldt det om ikke at få for meget læsset op i vognen. Havde man så omsider været så heldig at få noget læsset op, så foregik turen oftest fra et sted til et andet — med samme læs, naturligvis. Og efterhånden fandt man ud af, at det var muligt at køre med blindspænd, idet man opgav flere spand heste end man i virkeligheden havde på pladsen. Engang imellem opdagedes snyderiet, og man forlangte da, at manden skulle møde med de angivne spand samtidig. Men i så tilfælde hjalp vognmændene hverandre, som man bedst kunne.

Der kunne fortælles i massevis af episoder om de forhold, der var herskende i dette ragnarok, hvor først og fremmest de mennesker søgte hen, som ikke i forvejen var alt for samvittighedsfulde, og som kun higede efter at få tag i møneterne, så de kunne gøre sig lystige engang imellem. Der var imidlertid også andre mennesker, for hvem eksistensen stod på spil, og som nu havde mulighed for at tjene en skilling. For disse var det ikke en let sag at være på denne arbejdsplads, hvor man var henvist til at slutte trop og følge med strømmen. Det skete ret jævnlig, særlig i den første tid, at jeg traf en og anden af egnens beboere, som jeg ikke havde ventet at se her. Jeg så vist på ham, idet jeg sagde: »Hvad, er du her?« »Ja, man skal jo tjene sit udkomme et sted,« svarede han.

Man var efterhånden kommet hen på efteråret, inden arbejdet for alvor tog fart. Den første buldozer, som troppede op, kom en eftermiddag sneglende hen ad vejen på sine larvefødder. Jeg stod ude i haven og fulgte den med blikket, alt som den nærmede sig vort pigtrådshegn, som den ganske ugenert kravlede over. Manden, der førte uhyret, kom op og udbad sig logi i den kommende tid, da han skulle arbejde her i grusgraven. Vi var ærlig talt ikke glade for dette, men vi indvilgede dog deri. Samme mand vist sig senere at være en af de største værnemagere på pladsen. En dag kom han glædestrålende hen og fortalte mig: »I dag kan du tro, at jeg for alvor har snydt tyskerne. Jeg har rekvireret en ny vire til maskinen, og den koster 600 kroner, som jeg fik for nogle dage siden. I dag forlangte jeg så betalingen, som jeg hævdede at have lagt ud.« Jeg studsede naturligvis og svarede ham så: »Det er ikke tyskerne, du har snydt, det er den danske stat.« Så kunne han tygge på den. En anden gang så jeg ham komme slæbende med et bundt brædder, som han selv havde brug for. Som han var, således var alt for mange af disse arbejdere.

Samtidig med buldozerens ankomst til flyvepladsen påbegyndtes anlæggelse af en tipvognsbane, som skulle føre de opgravede grusmasser hen til det sted, hvor man anlagde et stort grusblandingsværk. Herfra befordredes massen så videre til startbanerne. Det hele var ganske simpelt og ret primitivt indrettet, f. eks. anvendte man gruset, som det blev opgravet, og samlede kun de allerstørste flintesten fra. Arbejdet blev da også derefter, og det viste sig ret snart, at startbanerne var alt andet end holdbare. Dette skyldtes dog rimeligvis, at en og anden sabotør ved et »hændeligt uheld« tabte en pose sukker, der var udmærket til at opløse cementens bindekraft. Arbejdet foregik i døgn drift, og man var klar over, at det gjaldt for tyskerne at sætte pres på for at få arbejdet færdigt snarest muligt.

Hele arbejdet med udstikning af banerne og opmåling af det eksproprierede areal var overladt til landinspektør Zoffmann i Herning, og denne havde en stab af mennesker ansat herude på pladsen, hvor de gennem hele efteråret havde travlt med afstikning af startbaner og nivellering af arealet, hvor man sine steder sænkede det 2 à 3 meter, medens jordmasserne kørtes hen til lavninger og de steder, hvor grusmasserne havde ligget. Under disse arbejder stødte man på en lerknude midt ude på sandjorden, og den måtte fuldstændig bortfjernes fra stedet.

En rest fra en af gårdene.

Landinspektør Zoffmann havde vistnok en lidet misundelsesværdig stilling, idet hans kolleger landet over tog afstand fra hans arbejde for tyskerne, og han var den eneste, der brød sig om arbejdet. — Disse hans arbejdere var iøvrigt flinke mennesker, som man ofte gav sig i snak med, og på denne måde erfarede man lidt om, hvad der skulle foregå frem i tiden. Især lå plantagernes skæbne så at sige alle Stabrand bys beboere meget på sinde. Her havde nemlig så godt som alle gårdmændene hver sit skovskifte, som fædrene havde tilplantet, og som nu delvis var i hugstmoden stand. Et stod os imidlertid klart, alt som arbejdet på flyvepladsen skred frem: Plantagerne var dødsdømte. Derfor gjaldt det nu om at redde så meget som muligt, og jeg skal love for, at der i dette efterår blev fældet adskilligt mere end normalt. Gode venner, naboer og bekendte såvel fra Stabrand som fra nabobyerne hjalp trolig til med arbejdet, så at der visse steder gjordes stærke indhug i træbestanden. Selv kunne jeg imidlertid ikke bekvemme mig til at forgribe mig på træbestanden. Jeg indskrænkede mig til at fjerne en del afhuggede stænger. Nå, hugsten blev stoppet af tyskerne, som havde opdaget, hvad der gik for sig, og fra da af gik der vagt ude i plantagerne.

Rent personlig havde jeg særlig haft min opmærksomhed henvendt på et større forsøgsareal på den nordre side af min plantage. Her fandtes en række forsøg med såvel nåletræer af forskellig afstamning som nogle egeparceller, som jeg efter stor møje havde fået fremelsket og derfor var stærkt interesseret i. Imidlertid havde man nu hugget en linie igennem skråt over hele arealet, og

jeg var nu klar over, at det ville gå tabt. Der var allerede stationeret ca. 50 mand derude den dag. Det kneb for mig at holde mine følelser tilbage overfor arbejderne, som jeg personlig kendte en del af, men jeg holdt mig, og først da jeg kom hjem, fik mine tårer frit løb i nærværelse af min hustru, som delte mine følelser.

Vi var nu nået helt hen i de sidste dage af året 1943. 31. december fik vi gennem politiet forelagt en skrivelse til underskrift som bekræftelse på, at man overlod »værnemagten« hele arealet mellem Århus-Grenå-landevejen, Tirstrup-Kolind- og Feldballe-Kolind-vejene. — Den 26. februar fik vi dernæst meddelelse om, at vi skulle fraflytte vore ejendomme den 15. marts. — Et par dage før den 26. februar havde jeg en søvnløs nat, hvor jeg undfangede ideen til at forsøge at redde hele arealet, som jeg havde på Horstved grund, og som altså var beliggende nord for Skovbækken. Jeg forelagde planen for min hustru og vore to børn, og vi var enige om, at forsøget skulle gøres. Samme dag tog jeg til Grenå og forklarede tingenes tilstand for landsretssagfører Lars Pedersen og bad ham tage sagen i sin hånd. Jeg skal love for, at han gjorde det godt. I løbet af en uge var der udfærdiget et skøde til en af mine sønner til underskrift og tinglæsning.

Skødeudstedelsen fik et lille efterspil, som fortjener at kendes i videre kredse, og selv tyskerne morede sig, da det omsider kom til deres kendskab. Sagen var, at de havde truffet aftale med en mand fra nabosognet om, at han skulle leje jorden til en indhegning. En dag traf jeg manden, der gik og undersøgte grænsen omkring jorden. Han kunne ikke finde ud af forholdene, og nu bad han mig om at hjælpe sig. »Nej, det kunne aldrig falde mig ind under sådanne forhold. Jorden er for resten ikke min nu, jeg har nemlig solgt den til en af mine sønner. Men for resten vil jeg gerne spørge dig om, hvad du har at gøre her i skoven? Jeg synes nemlig, det er en meget lumpen fremgangsmåde at søge tilkendt sig andres jord, som vi nok selv skal tage os af. Jeg foreslår derfor, at du forsvinder her fra arealet både nu og i fremtiden.«

Manden havde sin forvalter med sig, og han udtalte senere til mig: »Der handlede du rigtigt.«

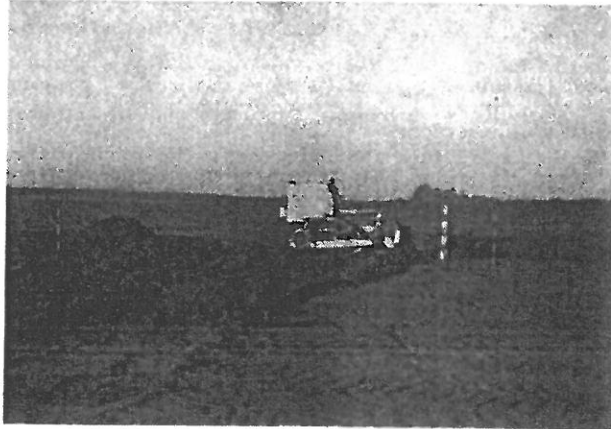
Det var store træmasser, der blev fjernet i vinterens løb. Desværre indfandt frosten sig ikke, som vi havde ventet, så arbejdet kunne uhindret fortsættes hele tiden. Hele nåletrækvaset afbrændte man på pladsen, og det var store træmasser, der på den måde gik i luften, som til tider var næsten uigennemsigtig på grund af røg.

Det er ikke for meget sagt, at livet i den sidste tid inden flytningen næsten var uudholdeligt, omgivet som vi til daglig var af et par tusinde mennesker, af hvilke adskillige stod som en flok sjakaler, der kun ventede på bytte, så snart vi forlod stedet. Det varede heller ikke ret mange dage, inden det meste var forsvundet fra ejendommene. Selv dyrene forsvandt ganske stille. En handelsmand drev imidlertid spillet for vidt, så han endte med hver dag at skulle visiteres af tyskerne. Skindet reddede han, men hans navn havde fået en uaf-tørrelig plet.

Der var overmåde stor deltagelse med os i den givne situation. Mange beviser herpå fik vi blandt egnens beboere, som i rigt mål lukkede deres hjem op for os, da vi blev sat på døren. Men også udefra mærkede vi ret ofte det samme. Således standsede højskoleforstander Hansen-Hauge, Rønde højskole, op en dag, han kom forbi på cykel, han kom hen og gav mig hånden, og med et

kraftigt håndtryk udbød han: »Ja, jeg vil kun lige udtale min dybeste medfølelse og deltagelse i jeres tunge skæbne. Hvad der sker her, er i sandhed svært for jer at bære. Men Gud skal hjælpe jer igennem det hele.« — Jeg indrømmer, at det formelig varmede inde i hjertedybet, ikke mindst fordi jeg ikke kendte manden i forvejen, og han derfor ingen forpligtelse havde overfor mig.

Han var imidlertid ikke den eneste, der viste sympati. Samme dag kom også en mand her fra sognet forbi. Han standsede et øjeblik, rystede på hovedet og udbød så: »Nej! De æ dog få galt, såen å jaw en hiel bøj uj po jen gang.« —

Buldozer i arbejde på Tirstrup flyveplads.

En anden gang fik vi besøg af en Tirstrupmand, der var ude at studere, hvordan vi tog situationen. Vi havde travlt med flytning af vore ejendele den dag, eftersom flyttedagen nærmede sig, og jeg har muligvis været en smule afvisende, hvad han må have mærket, da han udbød: »Ja, jeg er ude at erkyndige mig om forholdene og se, hvordan I tager skæbnens tilskikkelser. For det er jo et stykke historie, der nu oprulles her på stedet.« »Ja, men det er på en ret brutal måde, det sker,« kom mit svar på en affejende måde, som han ikke kunne misforstå. Han brød da også straks op og gik sin vej. Koldt og følelseløst tog denne mand altså på tingene, og det samme var tilfældet, når folk — hvad ret ofte skete — kunne henkaste ytringer om, at vi kunne sagtens, for vi havde jo fået vore ting betalt rigeligt.

Med hensyn til dette spørgsmål kan oplyses, at man gennemsnitlig fik en erstatningssum på ca. 2½ gange ejendomsskylden, altså for jord og bygninger, samt efter vurdering en passende sum for løsøret. Endvidere ydedes der erstatning for træmassen i plantager og skove. Alt efter vurdering af en kommission. Dette var et meget vanskeligt hverv, og der herskede også stor utilfredshed med ansættelserne blandt beboerne.

Eftersom der fandtes et ret stort areal af agerjord uden for det tidligere nævnte af vejene afgrænsede jordareal, som var beregnet til selve flyvepladsen, skulle dette dyrkes som landbrugsjord, og dertil antoges ejeren af Tronhjemsgården i Tirstrup sogn. Han var den eneste, der ikke ville underskrive afståelsedokumentet af 31. december, og nu satte man ham så til at varetage driften

af hele det overflødige areal, sin egen jord iberegnet. — Ikke så underligt, at man stod uforstående overfor dette spørgsmål. Der indsendtes da også en klage til amtet; men man fik til svar, at amtet godkendte beslutningen.

Omsider var man kommet så langt frem med startbanen, at den kunne tages i brug ved øvelsesflyvninger. Så skete der noget, som for alvor satte sindene i bevægelse og for en stund gav os en lille forsmag på krigens rædsler. Nogle engelske flyvere kom pludselig strygende ganske lavt over jorden, og samtidig gav luftværnsbatterierne ild, så luften i et nu var fyldt med eksploderende projektiler. Nævnte dag var der februarmarked i Kolind. Vi havde været ude at kaste sne, og nu var vi på vej hjem til middag. Med et lød der et øredøvende brag ude på flyvepladsen, og der stod en mægtig røg- og ildsøjle op mod himlen efterfulgt af et mægtigt sug i luften. Der var nu bombet derude.

Komisk var det iøvrigt hin dag at se, hvordan arbejderne efter bombningen fra alle sider kom styrtende ud fra flyvepladsen og fra Horstved skov, hvor adskillige havde søgt hen for at undgå deltagelse i arbejdet. Efter den dag var det vanskeligt at skaffe den fornødne arbejdskraft til udførelse af de endnu ikke fuldendte arbejder med bunkers og skyttegrave. Iøvrigt stod det vist allerede da klart for tyskerne, at de havde tabt krigen, og soldaterne delte vort folks følelser med hensyn til så snart som muligt at få ende på de ulykkelige krigsforhold, så de atter kunne komme hjem til deres daglige dont. Det var deres stadige tale, når vi passerede vagterne omkring flyvepladsen.

Den sidste månedstid inden kapitulationen var den værste at komme igenem for os; thi da var det, som om soldaterne havde ordre til at foretage røverier blandt befolkningen. Således bemægtigede de sig hestekøretøjer, vogne, fødevarer som høns og æg og alle mulige redskaber, som de mente at kunne bruge på deres snarlige hjemfart. Disse plyndringstogter fandt ikke sted i Nødager sogn, men derimod i alle nabosognene. Dette var i grunden ret mærkeligt, og det stod for os, som om tyskerne derved ville skåne os for disse ubehageligheder.

Kun få begivenheder i vor tid har været imødeset med så hede længsler som kapitulationen. Men alt som forholdene for tyskerne trak sig mere og mere sammen, og man skimtede sammenbruddet, øgedes spændingen selvsagt herhjemme. Ville krigsoperationerne med deres totale ødelæggelser på det sidste komme til at foregå også i vort land? Og hvilken af de kæmpende stormagter ville i så fald komme først? Det var de store, brændende men uløste spørgsmål. — Svaret kom om aftenen den 4. april 1945. B.B.C.s udsendelse bragte da hin glædelige meddelelse, som man længe havde ventet. Danmarks folk åndede atter frit.

Tyskernes magt var altså nu brudt. Vort land blev foreløbig besat med engelske tropper, der skulle holde justits, indtil hjemsendelsen af såvel de tyske tropper som den store flygtningestrøm kunne ske. Store flygtningelejre oprettedes her på egnen, således i Gråske i Tirstrup sogn og i Stabrand, og der gik et par år, inden hjemsendelsen gik for sig.

Med hensyn til overtagelsen af resterne af ejendommene foregik denne først i 1947, og det skal siges, at jordens tilstand var alt andet end god. Store arealer var ikke efterårspløjet, da man sent på foråret overtog den. Derfor blev høsten de fleste steder højst kummerlig. Således kan nævnes, at der på min marks 30 tdr. land kun avledes 125 tdr. korn.

Modstandsbevægelsen kom som bekendt til at spille en stor rolle under besættelsen, og ikke mindst her på flyvepladsen, hvor så meget gik i svang. Værst gik det med kørselen derude på flyvepladsen med hensyn til de såkaldte »blindspænd«. I dagspressen læste man under 3. januar 1945 følgende:

På kørselskontoret i Tirstrup opdagede man 22. december 1944, at en mand havde fået udbetalt 2600 kr., som ikke tilkom ham. Han var kommet ind på kontoret og havde bedt om afregning for 5 spand heste, som han påstod at have gående på pladsen. Da han opgav de nødvendige numre, fik han pengene. En time efter kom en vognmand og ville have afregning for de samme numre, og han kunne bevise, at han var berettiget dertil. — Bedrageren var imidlertid borte, men han blev senere fanget.

Arbejdet på flyvepladsen sorterede under forskellige kørselskontorer, hvis ledere var:

Nazisten Stenild Møller, Randers, der havde Kaj Munks morder Söhnlein i sin tjeneste her og gennem ham havde tjent 34.000 kr. på et år.

Chr. Arnold Jensen, Brønshøj. Han var tiltalt for i tiden fra januar til august 1944 at have tjent 163.000 kr. Kørselskontoret overgik til Organisation Todt, og han oppebar derefter 3.000 kr. om måneden.

Olsings kørselskontor lededes af tidligere reserveløjtnant *Hans Jacob Nielsen*, medlem af D.N.S.A.P. siden 1934, leder af den nazistiske landsarbejderlejr på Stenalt indtil maj 1943. Ved kapitulationen anbragte han 30.000 kr. i et cykelbudsfirma i Århus, hvorfra de imidlertid forsvandt omgående. — Impliceret i samme firma var skovfogedaspirant *J. Overgaard Andersen* ved Tirstrup kørselskontors Grenå-afdeling med en fortjeneste på 38.000 kr., som blev konfiskeret.

Det er givet, at modstandsbevægelsen fra første færd havde sin opmærksomhed henvendt på disse kørselskontorer, hvor der jo var særdeles gode studiebetingelser i alle mulige henseender, og man vidste sandelig at udnytte dem, da forholdene for alvor trak sig sammen om disse værnemagere. Ikke mindst gik det ud over kørselskuskene. Vi nævner et eksempel, som viser dette: En mand fra egnen kom en dag i slutningen af »heksedansen« kørende mod sit hjem. Så møder han en af modstandsfolkene, der stiller ham betingelsen: »Enten skyder jeg dine heste, eller også får du en læsterlig omgang klø, hvor jeg skal vide at mørbanke din usle krop, så du ikke kan rejse dig.« Manden betænkte sig en stund og valgte så kløene. Og han var efter sigende ganske mørbanket, så han måtte holde sengen en tid derefter.

Århus Amtstidende bragte efter kapitulationen en skildring af en sabotagehandling fra slutningen af besættelsen, som vi vil slutte denne skildring med. Den foregik på Rodskoveggen, og artiklen er skrevet af redaktør Poul Nielsen, Århus.

Hos en landmand ved Århus har jeg mødt nogle af frihedskampens sande helte, mænd blandt frihedskampens menige, der i sandhed fortjener at æres. I en sådan grad satte de ind mod tyrannerne, at de ikke kan føle sig sikre, så længe forrædere som Stig Hansen og flere af hans lige ikke er likviderede. Indtil da må denne gruppe, der øvede nogle af de mest betydningsfulde sabotagehandlinger ved Århus, derfor dølg sig under dæknavne. Men det er ikke mindst mænd som dem, der bør æres og huskes for deres dåd, og deres beskedenhed gør dem dobbelt fortjente dertil.

Det bør heller ikke i byernes virak for frihedskæmperne glemmes, at en ikke ringe del af Danmarks frihedskamp er kæmpet ude på landet. Her blev våben og ammunition modtaget, ofte lagret hos landmanden i lader og på lofter, hvor sabotørerne også havde deres sikreste skjulesteder. Landmændenes evne til at tie under frihedskampen medførte, at Ge-

stapo og Hipo — og måske også mange byboere — fik indtryk af, at man ikke ude på landet var nær så stærkt med i frihedskampen, som det i virkeligheden har været tilfældet.

Ikke en eneste gang har der været mistanke om det illegale arbejde, der foregik fra gården her, og det tør nok siges, at mine gutter har været blandt de forreste i ildlinien, siger landmanden, hos hvem sabotørgruppen er samlet. Det var den gruppe, hvis dristighed og opfindsomhed man i særlig grad havde lagt mærke til i England, og som med ingeniør Lund fra Århus som anfører og landmanden Hans fra Lunderskov, teologen Thomas fra Brørup, student Hek fra Viborg og student Kirk som hans særlig betroede medkæmpere ved en fantastisk og farceagtig humoristisk aktion standsede arbejdet på Tirstrup flyveplads, og — hvad englænderne tillagde den allerstørste betydning — ødelagde den tyske radiopejlingsstation i Handelsbankens bygning i Århus.

Aktionen til standsning af arbejdet på Tirstrup flyveplads er måske i store træk kendt af de fleste, men den bør kendes i detaljer, fortalt af dens aktører. Den er herlig dansk, med lunet spillende i dødsensalvoren, og dens iscenesætter fortalte den med den beskedenhed, der er så karakteristisk for sande helte:

Ideen fik vi, efter at vi havde set resultatet af en nat at have mineret alle tyske arbejdspladser på markerne omkring Århus. Det var såmænd kun tænkt som en lille narrestreg. Men det viste sig at være den bedste sabotage, vi indtil da havde lavet. For arbejderne kom aldrig mere rigtig i gang. Vi var imidlertid klar over, at der skulle en kraftigere aktion til for at skræmme arbejderne på Tirstrup flyveplads. Gruppen blev derfor suppleret til 13 mand, deraf 6 tidligere politibetjente. Ved en rekonoscering fandt vi en egnet plads ved Rodskov til aktionen. Der lå i nærheden af landevejen en lille skov og skjult af den en grusgrav. På aktionsdagen, da bilerne med arbejderne til Tirstrup skulle standses, mødte vi alle ukendeliggjorte. Jeg selv behøvede blot at sværte mine lyse øjenbryn sorte for at være helt ukendelig. Vi var skarpt bevæbnede. To mand blev opstillet ved indgangen til skoven for at holde bilerne op. Andre to mand var opstillet på hver sin side af skoven for at dække os, hvis der kom tyske biler. På en høj et par hundrede meter borte var opstillet en observationspost, den eneste uden våben, for at han skulle virke helt legal for ikke at vække mistanke. — Kom der danske biler, signaliserede han ved at pudse næsen. Kom der bevæbnede tyskere, skulle han tørre sveden af nakken med sit lommestørklæde. Var en tysk officersbil i farvandet, skulle han vende sin cykle, som om han lappede den. Og viste der sig tyske soldater, der skulle på øvelse, skulle han tage hjem, og — idet han passerede vore folk — sige: Prøjsler. — Hvis vi blev opdaget fra en tysk officersbil, gik vi ud fra, at den ville vende for at foretage en undersøgelse. Men også dette var beregnet. En mand stod parat med en håndgranat, som ville springe 10 meter foran bilen, og når den var standset, ville vi være parat til at uskadeliggøre dens passagerer. — Langs indkørselsvejen til skoven var yderligere posteret to gange to mand, som skulle føre bilerne med arbejderne ind i sandgraven, hvor 2 andre mænd havde til opgave at holde dem under opsyn og anbringe bomber i bilernes gearkasse. — Den første bil, vi fik standset, skulle dog skjules bag en dyngne favntræ og holdes køreklar for at føre os til Århus.

Alt gik som beregnet. Jeg og næstkommanderende stod og talte ligesom tilfældigt på landevejen. Men vi havde både maskinpistol og håndgranat klar, for vi vidste, chaufførerne var bevæbnede. — Da den første Tirstrup-bil viste sig, sprang vi frem. Med hævet granat og pistol standsede vi bilen, dækkede os under køleren mod en eventuel skydning, dukkede så pludselig frem, knuste ruderne til førerhuset og kommanderede på tysk for at forvirre: »Heraus!« Et par af arbejderne, der sad på ladet, gjorde et lille forsøg på at flygte. Et skud over hovederne var nok til at få dem til skrækslagne at vende om og jamre: »Vi skal aldrig løbe mere!« »Nej, prøv I bare det,« brølte jeg. Derefter vendte jeg mig til chaufføren, som jeg påbød at holde bilen køreklar for os — »og mukker du, bliver du skudt!« Derefter blev bilens ynkelige besætning på 12 mand ført ind i sandgraven.

Næste bil til Tirstrup var en stor rutebil. — Jeg kommanderede igen: »Halt!« Ruderne blev knust. Et »Heraus, schnell!« blev prompte adlydt. — Denne gang var fangsten 32 mand.

Mens vi ventede på flere biler, holdt vi en karl fra landet op. »Wo sollst du hin,?« spurgte jeg meget brøsig. »A ska te Tirstrup — men bare for å fo mi afregning.« — »Den ka' do fo her,« råbte jeg og førte ham ind til den øvrige nette forsamling i sandgraven.

Så lød kommandoen: »Bukserne ned!« og De skulle bare have set, hvor omgående ordren blev adlydt. — Nogle medbragte mapper, der blev undersøgt, og vi fandt her papirer, som senere viste sig at være meget værdifulde for Jyllandsledelsen. I den ene (af bilerne) havde der været en kvinde. I hendes mappe fandt vi fotografier af hende i ømme stillinger sammen med tyskere. Hun spurgte, om hun også skulle trække bukserne af. »Nej, føj for at se den bare numse!« — Vi fandt i det hele taget ikke nogen grund til medlidenhed med den flok.

En gammel fyr bad om lov til at beholde sine bukser. Men han fik et: »Nej, du er gammel nok til at vide, hvad du gør.« En anden fyr, hvis ydre beklædning var særlig flot, men som viste sig at være morderlig beskidt, da han fik bukserne af, fik ordre til at dække sin hæslighed bag de andre.

I vor fangst var også et par tyskere. Med spæde stemmer oplyste de, at den ene var officer og den anden militær-ingeniør. De turde ikke sige andet end nein og atter nein, da jeg forhørte dem, om de var nazi eller venner af Hitler. De to lod vi beholde bukserne.

En tysk soldat, som passerede i nærheden af aktionsstedet, blev holdt op af vagtposterne. Med oprakte hænder klynkede han til den 19-årige gut, der tog sig af ham: »Oh, skyd ikke, skyd ikke, husk på, at du jo også har børn«, hvad gutten dog forsikrede ham ikke var tilfældet.

Det gjaldt nu om at få aktionen hurtigt afsluttet, for folk begyndte at stimle sammen på landevejen som begejstrede tilskuere til, hvad der foregik. — En landmand, som fra sin have havde særlig god udsigt over sceneriet, bogstaveligt dansede rundt, hylende af grin, og en mælkekusk, som kom forbi, rejste sig i vognen og brølte af alle sine lungers kraft: »Hurra, hurra, det er jo vore egne frihedskæmpere.«

Så lød kommandoen til slutningsscenen: »Til sprængning klar!« Snart efter flammede bålet fra arbejdernes buksehob, tegnebøger og portemonnæer med de ufortjente penge fra Tirstrup, og bomberne sprang i bilerne, medens maskinpistolerne knaldede salut over hovederne på den bukseløse skare, der skælvende af skræk og helbredte for mere at vise sig på Tirstrup flyveplads fulgte vor ordre om at forfølge sig i retning ad stranden.

Tyskerne var nu ude efter os. Våbnene blev læsset på bilen, vi havde holdt i beredskab. En del af vore folk begav sig som uskyldige spadserende ad biveje mod Aarhus. Andre tog med bilen mod Randers for at vildlede eventuelle forfølgere og drejede senere mod Rosenholm.

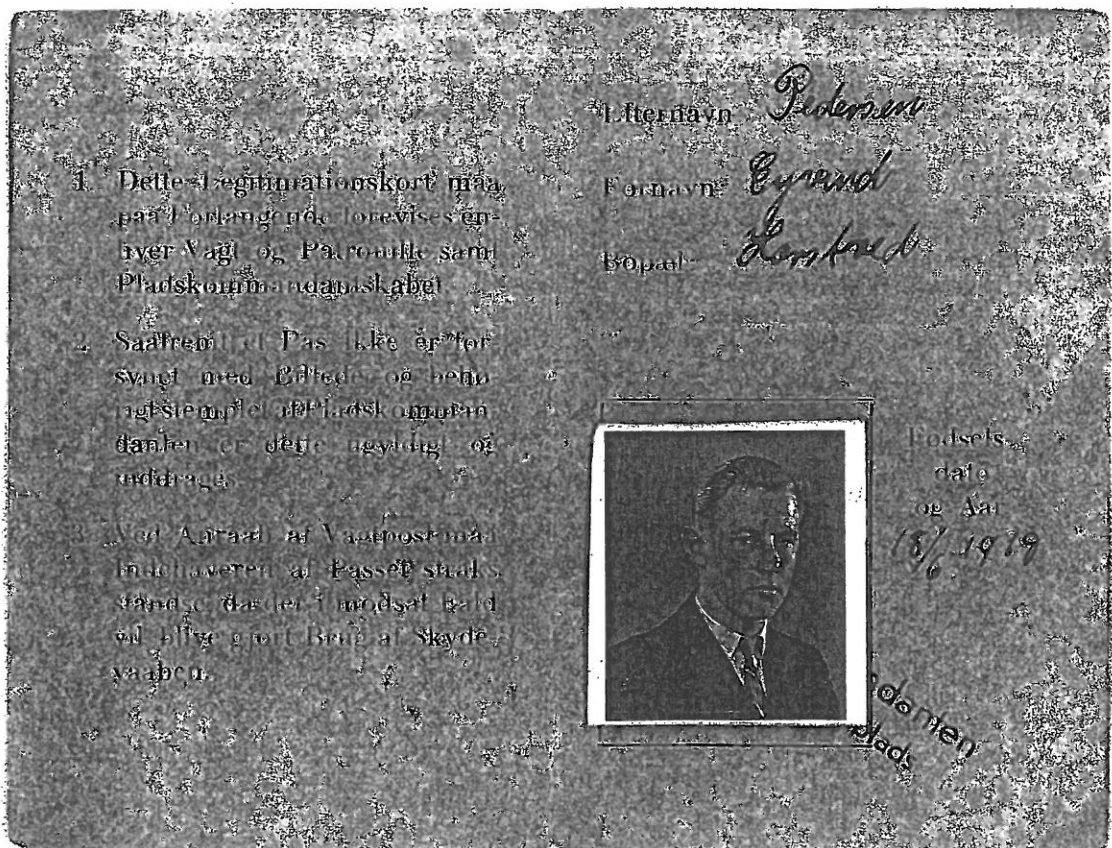
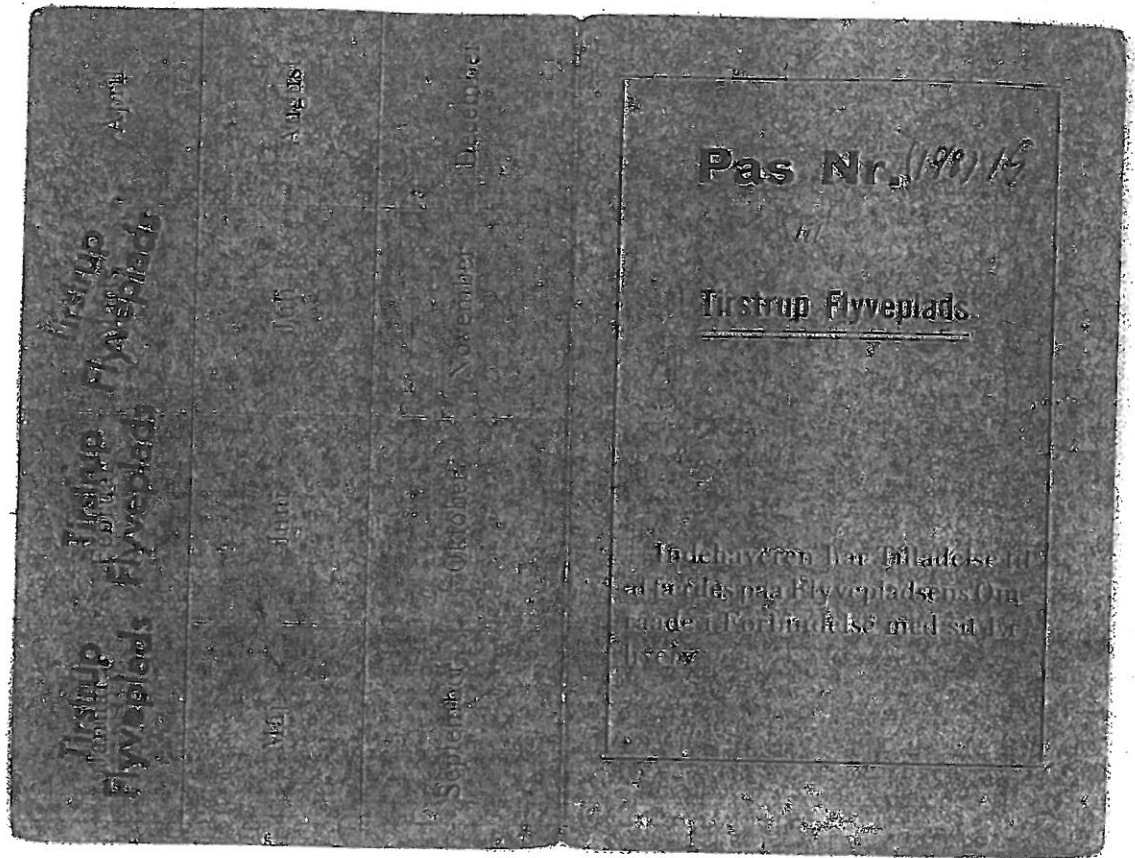
Vi kom undervejs i en meget farlig situation. Generatortræet slap op, og vi standsede en bil for at blive forsynet. Der viste sig at være tre tyske officerer i den. Chaufføren og en af officererne, der sad foran i bilen, reagerede overfor mit: »Hände hoch,« så de med hænderne i vejret tumlede ud på marken. Men de to bag i bilen trak deres pistoler. Et skud suste lige forbi mit øre. Jeg ordnede den ene, og en af vore sikreste skytter i vor bil gjorde det med et ualmindelig velrettet skud af med den anden. Derefter ødelagde vi bilen med vore maskinpistoler. Men de to fra officersbilen, som havde reddet livet ved at adlyde orden til ikke at skyde, stod endnu med hænderne hævet, da vi kørte bort, og på 200 meters afstand så vi det sidste glimt af dem. Det viste sig senere, at de to officerer, der havde skudt på os og selv mistede livet derved, var kommandanten i Hornslet og hans næstkommanderende, der havde været ude at røfle bønderne, fordi de havde givet russerne ekstraforplejning.

Skønt der var tyske patruljer ude på alle landeveje for at opspore os, nåede aktionens deltagere i god behold til Aarhus. Vore våben læsede vi af bilen i Lisbjerg skov for senere at hente dem der, og ad stier og biveje nåede vi ind til byen.

Det blev hurtigt klart for alle, at Tirstrup-aktionen var en fuldtræffer mod vore tyranners håndlangere blandt vore landsmænd. Der blev tomt på flyvepladsen og andre tyske arbejdspladser i tiden derefter. Færre er derimod klar over, hvilken sabotage-fuldtræffer den samme gruppe opnåede i Handelsbankens kælder, hvor man ødelagde et radiopejlingsanlæg, som gjorde det meget vanskeligt såvel at modtage som at sende telegrammer til London.

Ved denne lejlighed skaffede man sig adgang til et køkken, hvortil man i forvejen havde indsmuglet 10 kilo sprængstof i en tom gasmåler. Sprængladningen fik man på en meget snedig måde anbragt netop på det sted, hvor den var i stand til at ødelægge fjerncentralen. Aktionen lykkedes ganske efter planen.

Der kunne naturligvis fortælles vidt og bredt om forholdene under besættelsen i den sidste verdenskrig, men foranstående, som jeg på opfordring af redaktionen har skrevet til årbogen, giver forhåbentlig et nogenlunde indtryk af, hvad der skete herude på Djursland.

1. Dette Registrationskort må kun benyttes til at indgive Ansøgning om Indrejse og Passerolle samt Pladskommissionens Ansøgning.

Saafremt et Pas ikke er forsynet med Billedet og den nødvendige Pladskommissionens Bænk er det ikke gyldigt og må ikke bruges.

Det Ansøger af Væbning må indsende Billedet af Passet skabt i samme Bænk i modsat Tilfælde vil det blive givet Bænk af Skyde Væbning.

Efternavn *Pedersen*
 Fornavn *Ejvind*
 Bopæl *Larskov*

Pladsens
 dato
 og År
15/11/1919

Solarmen
 plads